

Алла Миколаївна **ІВАНОВСЬКА**

д.ю.н., професор, проректор з наукової роботи, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8608-5030>

e-mail: ivanovskaalla@gmail.com

АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено проблеми адміністрування податків в умовах цифровізації економіки у країнах Європейського Союзу, проаналізовано методи адміністрування податків, які застосовуються у провідних європейських державах. Акцентовано увагу на основних проблемах та викликах, що стоять перед країнами ЄС у питанні адміністрування податків в умовах цифровізації, визначено шляхи подолання цих викликів. Окреслено перспективи активізації впровадження цифрових технологій в адміністрування податків в Україні з урахуванням досвіду країн ЄС у цій сфері.

Ключові слова: податки, адміністрування податків, адміністрування податків у країнах Європейського Союзу, оподаткування, платники податків, цифровізація, цифрова економіка, електронні сервіси, криптовалюти, блокчейн-технології

ВСТУП

У сучасному світі, де цифрові технології перетворюють усі сфери життя, адміністрування податків не є виключенням. З цифровізацією пов'язано не тільки нові форми заробітку і оподаткування, але й зміни у методах збирання та контролю податків. Європейський Союз (ЄС) є однією з провідних світових економічних сил, для якої адміністрування податків в умовах цифровізації є важливим завданням. Цифрові технології змінюють підхід до збирання, контролю та оброблення податкової інформації. Цифрові технології дають змогу значно підвищити ефективність адміністрування податків. Наприклад, електронні сервіси можуть забезпечити швидкий та зручний доступ до інформації про платників податків та їх операцій, що дає змогу здійснювати контроль за дотриманням податкового законодавства.

В ЄС цифровізація адміністрування податків відбувається вже кілька років, тому досвід країн ЄС може бути корисним для України. Цифрові технології стають все важливішим елементом адміністрування податків у країнах ЄС та світу загалом. Вони дають змогу підвищувати ефективність та швидкість оброблення податкової інформації, зменшувати бюрократію та помилки, а також забезпечувати більш точне та прозоре збирання податків. Також цифрові технології дають змогу зменшити корупційні ризики, оскільки автоматизовані системи здатні виявляти порушення податкового законодавства та забезпечувати контроль за проведенням операцій. Україна повинна активно впроваджувати ці технології та використовувати досвід країн ЄС для покращення свого адміністрування податків та підвищення ефективності державних фінансів загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Проблемні питання адміністрування податків та, зокрема, особливості цього процесу в умовах цифровізації досліджувались як вченими-економістами, так і науковцями-спеціалістами у галузі фінансового та

податкового права, такими як В. Вишневський, О. Вієцька, О. Дмитрик, Т. Донченко, А. Лісовий, Ю. Мазур, Л. Меренкова, М. Назаров, А. Олійник, Н. Синютка, С. Хасанова, Ю. Холодна та ін. Однак стрімкий розвиток цифровізації, її проникнення в усі сфери державного та суспільного життя створюють нові виклики для податкової системи і тому питання адміністрування податків у таких умовах набуває все більшої актуальності.

МЕТА статті – аналіз особливостей адміністрування податків в умовах цифровізації у країнах ЄС та визначення перспектив запозичення позитивного зарубіжного досвіду у цій сфері у вітчизняну державно-правову практику.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічною та інформаційною основою дослідження є праці вчених-правознавців та матеріали з офіційних сайтів європейських інституцій, зокрема Європейської комісії за демократію через право, Європейського парламенту, Організації економічного співробітництва та розвитку. У статті застосовано методи аналізу, синтезу, теоретичного узагальнення, індукції, дедукції тощо.

РЕЗУЛЬТАТ

З поширенням цифрових технологій та віртуалізації бізнесу, управління податками стає складнішим завданням для країн ЄС. Це зумовлено збільшенням обсягів електронних операцій та зменшенням можливостей держав контролювати обіг підприємств [1, 2].

В ЄС є спільна система адміністрування податків, яка базується на принципах автоматизації та інтеграції. Основні компоненти цієї системи включають електронний обмін даними, автоматизовані системи контролю та оброблення податкової інформації та електронні сервіси для платників податків. Однак у різних країнах ЄС застосовуються різні методи адміністрування податків. Зокрема, Франція застосовує цифрову платформу «Impots.gouv» для збирання та оброблення податкової інформації. Ця платформа дає

змогу платникам податків здійснювати електронний зв'язок з державними органами, заповнювати та подавати декларації онлайн, отримувати повідомлення про стан свого рахунку та розрахунки. Також застосовується автоматизована система аналізу даних для виявлення порушень податкового законодавства. У Німеччині платники податків можуть скористатися електронною системою «ELSTER» для подання декларацій та розрахунків. «ELSTER» забезпечує безпеку оброблення податкової інформації та зменшує кількість помилок, що робить процес адміністрування податків більш ефективним. В Італії для адміністрування податків застосовується система «Entratel», яка забезпечує електронний зв'язок між платниками податків та державними органами. Ця система дає змогу здійснювати онлайн-платежі, подавати декларації та отримувати повідомлення про стан свого рахунку [3].

Водночас варто акцентувати увагу на основних проблемах та викликах, що стоять перед країнами ЄС в адмініструванні податків у цифрову епоху.

Одним з головних викликів, що виникає в адмініструванні податків в умовах цифрової економіки, є визначення місця оподаткування. Дотепер більшість правил відносно оподаткування розроблено з урахуванням фізичної присутності підприємств у певній країні. Однак з появою електронного бізнесу підприємства можуть здійснювати операції без фізичної присутності у країні, що змінює підходи до оподаткування. Такі компанії можуть бути зареєстровані в одній країні, а здійснювати операції та отримувати прибуток – в інших країнах, що ускладнює визначення місця оподаткування [4].

Для подолання цього виклику країни ЄС планують впроваджувати нові правила оподаткування, які базуватимуться на принципі значного цифрового присутності підприємства у країні [5]. Згідно з цим принципом підприємство вважатиметься значно присутнім у країні, якщо здійснює операції в межах країни на постійній основі, має велику клієнтську базу або збирає велику кількість даних про користувачів з цієї країни. Це дасть змогу країнам більш точно визначити місце оподаткування підприємств [6].

Іншим викликом в адмініструванні податків в умовах цифрової економіки є збільшення кількості операцій, які здійснюються за допомогою криптовалют та блокчейн-технологій. Оскільки ці технології є децентралізованими та анонімними, їхнє застосування може ускладнити контроль за оподаткуванням. Ці технології змінюють спосіб зберігання та оброблення фінансових даних та можуть вплинути на оподаткування. Наприклад, розвиток криптовалют може призвести до зменшення кількості даних про фінансові операції, які доступні для контролю податків [7].

Для вирішення цього виклику необхідно розробити нові методи контролю та збору податків, які враховують специфіку цих технологій. Наприклад, можна застосовувати блокчейн-технології для створення децентралізованої системи збирання податків, яка була б безпечною та прозорою. Деякі країни ЄС вже ввели правила оподаткування криптовалют та вимагають від підприємств звітувати про транзакції з їх застосуванням [8]. Також планується розробити спеціальні програмні засоби для моніторингу фінансових операцій із засто-

суванням криптовалют, що дасть змогу контролювати оподаткування у цій сфері [9].

Також проблемою є те, що збільшення кількості електронних операцій може привести до збільшення обсягів електронного шахрайства та уникнення оподаткування. Це зумовлено тим, що електронні транзакції може бути легко перенесено в інші країни та здійснено анонімно. Щоб запобігти цьому, країни ЄС планують впроваджувати більш жорсткі правила контролю за електронними операціями та шахрайством [10].

Важливим викликом, що стоїть перед усім світом, і країнами ЄС зокрема, є підвищення рівня кібербезпеки. На сьогодні усі фінансові операції проводяться в електронному вигляді, тому необхідно забезпечити захист від кібератак та крадіжок персональних даних. За даними Європейського Центру кібербезпеки кількість кібератак на підприємства в Європі ще у 2020 р. зросла на 20 % [11]. Це вказує на те, що захист від кіберзлочинців стає все більш актуальним завданням для країн ЄС.

Проблемою для країн європейського простору у сфері адміністрування податків в умовах цифровізації є зміна структури заробітної плати. У сучасному світі все більше людей працюють на фріланс-платформах та отримують дохід у вигляді мікроплатежів. Це створює проблему в оподаткуванні такого доходу, оскільки традиційні методи контролю та збирання податків не працюють у таких умовах. Щоб вирішити цю проблему, країни ЄС впроваджують нові методи збирання податків, які враховують специфіку цифрового ринку та фріланс-платформ. Наприклад, можна застосовувати алгоритми для виявлення фіктивних компаній та неправильно відображених даних про оплату на платформах. Також у перспективі є введення обов'язкових звітів фрілансерів про їхні доходи та сплату податків, що допоможе контролювати оподаткування у цій сфері [12].

Важливим кроком на шляху до підвищення ефективності адміністрування податків в умовах цифровізації є міжнародна співпраця у цій сфері. Цифровий ринок не має кордонів, тому необхідно співпрацювати з іншими країнами для забезпечення ефективного збирання податків від компаній, які діють у багатьох країнах. У липні 2021 р. 131 країна світу, включаючи країни ЄС, підписали міжнародну угоду про глобальну мінімальну ставку корпоративного податку. Серед країн, які підписали цю угоду, була й Україна. Ця угода дасть змогу уникнути конкуренції між країнами за найнижчу ставку корпоративного податку та сприятиме більш справедливому розподілу прибутку між країнами [13].

В Україні, як і в європейських державах, процеси цифровізації економіки набувають все більшого поширення і здійснюють свій позитивний вплив на усі сфери, зокрема й на податкову. Впровадження цифрових технологій у процеси податкового адміністрування дає змогу обробляти значний об'єм даних у максимально короткий час, оперативно отримувати необхідну актуальну інформацію про стан сплати податків, прозорість бізнес-процесів в економіці країни [14, с. 237]. Протягом кількох останніх років кількість послуг у сфері оподаткування, котрі надаються в електронному вигляді, збільшилась в рази. Зокрема, створено новий електронний сервіс вебпорталу Державної податкової служби України – Електронний кабінет

платника податків, котрий за допомогою спеціального інструмента доступу (наприклад, електронної картки платника податків) із застосуванням електронно-цифрового підпису дає змогу платнику податків взаємодіяти з органами податкової служби у режимі реального часу із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій [15, с. 73]. Перелік електронних сервісів Державної податкової служби поступово розширюється, що дасть додаткові можливості для реалізації принципу зручності при виконанні податкового обов'язку платниками податків та сприятиме подальшому поступу у напрямі побудови сервісної демократичної держави.

Україна має значний потенціал для впровадження цифрових технологій в адміністрування податків. Для досягнення цієї мети необхідно виконати низку завдань. Насамперед Україна повинна продовжувати розширення електронних сервісів для платників податків, забезпечувати їх доступність та зручність застосування. Для цього необхідно запровадити розвинену систему електронного зв'язку між платниками та державними органами. По-друге, необхідно створити автоматизовані системи оброблення податкової інформації, які уможливають швидко та ефективно обробляти великі обсяги даних. Це допоможе зменшити кількість помилок та підвищити ефективність процесу адміністрування податків. По-третє, Україна повинна забезпечити безпеку оброблення податкової інформації та захист персональних даних. Для цього необхідно розробити ефективну систему кібербезпеки та створити механізми захисту інформації від несанкціонованого доступу. Окрім того, Україна повинна сприяти розвитку електронної комерції та онлайн-бізнесу, які можуть стати джерелом збільшення доходів державного бюджету. Для цього необхідно забезпечити розвиток інфраструктури електронної комерції та встановити чіткі правила оподаткування для цього сектору. Усі ці заходи наша держава повинна здійснювати, беручи до уваги досвід країн ЄС та інших країн, які вже успішно впроваджують цифрові технології в адміністрування податків. Україна може взяти на озброєння кращі практики та рекомендації, щоб прискорити процес впровадження цифрових технологій в адміністрування податків. Сьогодні Україна потребує активізації впровадження цифрових технологій у процес адміністрування податків. Електронні сервіси для платників податків, автоматизовані системи оброблення податкової інформації та електронний зв'язок між платниками та державними органами можуть підвищити ефективність та швидкість адміністрування податків, зменшити корупцію та підвищити довіру до системи оподаткування.

ВИСНОВКИ

Впровадження цифрових технологій в адміністру-

вання податків є важливим кроком для покращення ефективності та прозорості процесів оподаткування. Узагальнюючи, можна сказати, що цифрові технології значно змінили підхід до адміністрування податків у країнах ЄС. Це привело до нових викликів, пов'язаних із застосуванням цифрових технологій у господарській діяльності, а також до потреби розвитку нових методів збирання та контролю податків, нових правил оподаткування, які відповідають новій реальності цифрової економіки, забезпечення більш жорсткого контролю за електронними операціями, збільшення співпраці з іншими країнами у цьому питанні. Усі ці заходи мають на меті забезпечити більш ефективне адміністрування податків в умовах цифрової економіки, що забезпечить більш справедливе та економічно стабільне суспільство. ЄС має великий досвід у сфері оподаткування та готовий до вирішення усіх викликів шляхом впровадження нових правил та методів, які дадуть змогу забезпечити ефективне адміністрування податків та більш справедливе оподаткування в умовах цифрової економіки. У країнах ЄС цифрові технології вже широко застосовуються в адмініструванні податків, що дало змогу значно полегшити процеси оподаткування та зменшити витрати держави на адміністрування податків.

Україна повинна активно працювати над впровадженням цифрових технологій у своєму адмініструванні податків та застосовувати досвід країн ЄС та інших країн, що вже успішно застосовують ці технології. Необхідно зосередитися на розробленні та впровадженні ефективної та безпечної інформаційної системи для збирання, оброблення та аналізу податкової інформації, а також на покращенні електронного зв'язку між платниками та державними органами. Також важливо забезпечити надійний захист персональних даних та забезпечити безпеку електронних платежів. Україна повинна враховувати міжнародні стандарти та рекомендації з цих питань, а також співпрацювати з міжнародними організаціями та партнерами з країн ЄС.

Це дасть змогу покращити процеси оподаткування, зменшити корупцію та підвищити довіру до системи оподаткування. Для цього необхідно розвивати електронні сервіси для платників податків, створювати автоматизовані системи оброблення податкової інформації та забезпечити безпеку оброблення податкової інформації. На шляху до впровадження цифрових технологій у процес адміністрування податків Україна може взяти на озброєння досвід країн ЄС та інших країн, які вже успішно впроваджують цифрові технології в адміністрування податків. Для цього важливо забезпечити ефективний обмін досвідом та рекомендаціями між країнами.

Список використаних джерел

1. European Commission. 2021. Taxation in a digital economy. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/tax-cooperation-control/taxation-digital-economy_en
2. European Parliament. 2019. Digital taxation and fair competition. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI\(2019\)633144_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI(2019)633144_EN.pdf)
3. European Commission. 2016. A modernised approach to EU budgetary management: more clarity, flexibility and transparency. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-mordenisation-communication_en.pdf

4. Organization for Economic Cooperation and Development. 2019. Digital transformation of tax administration. URL: <https://www.oecd.org/tax/forum>
5. European Parliament. 2019. Digital taxation and fair competition. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI\(2019\)633144_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI(2019)633144_EN.pdf)
6. OECD. 2021. Addressing the tax challenges of the digitalisation of the economy. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-9789264301603-en.htm>
7. European Parliament. 2021. EU tax policy challenges in the digital economy. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/667510/IPOL_STU\(2021\)667510_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/667510/IPOL_STU(2021)667510_EN.pdf)
8. European Parliament. 2021. Digital taxation in the EU. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/198/digital-taxation-in-the-eu>
9. European Commission. 2021. Digital taxation. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/digital-taxation_en
10. OECD. 2021. Addressing the tax challenges of the digitalisation of the economy. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-9789264301603-en.htm>
11. World Economic Forum. 2021. The Future of Digital Financial Governance: Closing the Gaps. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-digital-financial-governance-closing-the-gaps>.
12. European Commission. 2021. Taxation trends in the European Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2021_taxation_trends_report.pdf
13. Organisation for Economic Cooperation and Development. 2021. OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-compliance-monitoring.pdf>
14. Колісник А.С. Дискусійні аспекти адміністрування податків, зборів, платежів в умовах цифровізації економіки. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. № 2 (17). С. 232-239.
15. Дмитрик О. О. Правове регулювання оподаткування в умовах розвитку цифрової економіки. *Сучасні проблеми права та інноваційної економіки*: зб. наук. пр. НДІ ПЗІР НАПрН України: за матеріалами Інтернет-конференції (м. Харків, 26 березня 2021 р.). Харків, 2021. С. 72-77.

References

1. European Commission. 2021. Taxation in a digital economy. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/tax-cooperation-control/taxation-digital-economy_en
2. European Parliament. 2019. Digital taxation and fair competition. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI\(2019\)633144_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI(2019)633144_EN.pdf)
3. European Commission. 2016. A modernised approach to EU budgetary management: more clarity, flexibility and transparency. URL: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/budget-mordenisation-communication_en.pdf
4. Organization for Economic Cooperation and Development. 2019. Digital transformation of tax administration. URL: <https://www.oecd.org/tax/forum>
5. European Parliament. 2019. Digital taxation and fair competition. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI\(2019\)633144_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/633144/EPRS_BRI(2019)633144_EN.pdf)
6. OECD. 2021. Addressing the tax challenges of the digitalisation of the economy. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-9789264301603-en.htm>
7. European Parliament. 2021. EU tax policy challenges in the digital economy. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/667510/IPOL_STU\(2021\)667510_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/667510/IPOL_STU(2021)667510_EN.pdf)
8. European Parliament. 2021. Digital taxation in the EU. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/198/digital-taxation-in-the-eu>
9. European Commission. 2021. Digital taxation. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/digital-taxation_en
10. OECD. 2021. Addressing the tax challenges of the digitalisation of the economy. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/addressing-the-tax-challenges-of-the-digitalisation-of-the-economy-9789264301603-en.htm>
11. World Economic Forum. 2021. The Future of Digital Financial Governance: Closing the Gaps. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-digital-financial-governance-closing-the-gaps>.
12. European Commission. 2021. Taxation trends in the European Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/2021_taxation_trends_report.pdf
13. Organisation for Economic Cooperation and Development. 2021. OECD/G20 Inclusive Framework on Base Erosion and Profit Shifting. URL: <https://www.oecd.org/tax/beps/oecd-g20-inclusive-framework-on-beps-compliance-monitoring.pdf>
14. Kolisnyk A.S. Discussion aspects of the administration of taxes, fees, payments in the conditions of digitalization of the economy. *Law and innovative society*. 2021. № 2 (17). С. 232-239. (in Ukrainian).
15. Dmytryk O.O. Legal regulation of taxation in the conditions of the development of the digital economy. *Modern problems of law and innovative economy*: coll. of science pr. NDI PZIR NAPrN of Ukraine: based on the materials of the Internet conference (Kharkiv, March 26, 2021). Kharkiv, 2021. pp. 72-77. (in Ukrainian).

Alla IVANOVSKA

Doctor of Legal Sciences, Professor, Vice-rector for scientific work, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8608-5030>

e-mail: ivanovskaalla@gmail.com

TAX ADMINISTRATION IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION IN THE COUNTRIES OF THE EUROPEAN UNION: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The paper examines the problems of tax administration in the context of digitalization of the economy in the countries of the European Union, as well as outlines the prospects for improving tax administration in the context of digitalization in Ukraine based on the positive experience of European countries. It is emphasized that in the countries of the European Union there is a common system of tax administration, based on the principles of automation and integration, which includes electronic data exchange, automated systems of control and processing of tax information, as well as electronic services for taxpayers. The methods of tax administration used in such leading European countries as France, Germany, and Italy are analyzed. Attention is focused on the main problems and challenges facing the EU countries in the issue of tax administration in conditions of digitalization (determining the place of taxation; increasing the number of transactions carried out with the help of cryptocurrencies and blockchain technologies; increasing the number of electronic transactions, which threatens to increase the volume of electronic fraud and tax evasion), the ways of overcoming these challenges, which are used by European countries, are defined. The prospects for intensifying the implementation of digital technologies in tax administration in Ukraine as a means of improving the efficiency and transparency of taxation processes, taking into account the experience of EU countries in this area, in particular regarding the development and implementation of an effective and secure information system for collecting, processing and analyzing tax information, improving electronic communication between payers and state bodies, ensuring reliable protection of personal data and security of electronic payments.

Keywords: taxes, tax administration, tax administration in the countries of the European Union, taxation, taxpayers, digitalization, digital economy, electronic services, cryptocurrencies, blockchain technologies